

Miran Zupanič

Kaj prinašajo novi Splošni pogoji poslovanja Filmskega sklada?

Filmski sklad je 21. oktobra letos na svoji spletni strani objavil predlog besedila novih »Splošnih pogojev poslovanja Filmskega sklada Republike Slovenije – javnega sklada« in pozval javnost, da do 6. novembra posreduje svoje pripombe in predloge.

Bojim se, da večini filmarjev ta poziv ne pomeni veliko. Še huje. Že naslov, ki zbuja slutnjo, da gre za suhoparen pravniški »dolgačjt«, bo mnoge odvrnil, da bi predlog sploh vzeli v roke, kaj šele prebrali. Pa bi ga morali. Prebrati, razumeti, ovrednotiti. In se, če se z vsebino ne strinjajo, tudi odzvati. Glede na veljavno zakonodajo bodo namreč SPP tista pravna podlaga, na kateri bo temeljila izvedba celotne javne podpore domači filmski kulturi. Dokler pogoji ne bodo sprejeti, FS ne more izvajati natečajev za financiranje programov. V interesu vseh filmskih ustvarjalcev torej je, da bodo novi SPP kakovostni in čim prej veljavni.

Ker sem sodeloval v delovni skupini, ki je predlog SPP pripravljala, je moj pogled seveda nekoliko poseben, morda manj kritičen do končnega rezultata, zato pa lahko podrobneje osvetlim izhodišča in cilje, ki smo jim sledili. Pišem v svojem imenu, ne v imenu skupine, v kateri smo bili Martin Steblovnik (predsednik), Danijel Hočevar, Nikola Todorović, Franci Zajc in Miran Zupanič. Skupino je 27. julija letos imenoval nadzorni svet FS z nalogo, da pripravi »nujne spremembe« SPP. S to nalogo, ki se je kmalu izkazala za nepričakovano zahtevno, smo se spopadli v začetku avgusta in na njej intenzivno delali do konca septembra (z izjemo Danijela Hočevarja, ki je bil zaradi drugih obveznosti večino časa odsoten). Na časovni kontekst opozarjam, ker bi po mojem mnenju Sklad moral pripraviti svoje SPP že prej in ker bo zakasnitev negativno vplivala na izvedbo natečajev in realizacije skladovega programa v prihodnjem letu.

Ob začetku dela se je pokazalo dvoje: da je na normativni ravni (zakonski in podzakonski akti), ki naj bi urejala filmsko področje, ogromno pravnih praznin. In da so si mnoge obstoječe norme v očitnem nasprotju ter so zato komajda uporabne. Tu ne morem ostati nekritičen do Ministrstva za kulturo, ki v zadnjem desetletju (pustimo ob strani politično pripadnost ali imena ministrov in njihovih sodelavcev) ni bilo zmožno oblikovati ustreznega kulturno-političnega modela na filmskem področju ter ga udejanjiti s spodobnimi zakonskimi in podzakonskimi akti. **NE LE POLITIČNA, AMPAK TUDI STROKOVNA NEKOMPETENTNOST, KI SMO JI V ZVEZI S TEM PRIČA, JE PREPROSTO NEVERJETNA!** To je – ponavljam – moje mnenje, vsekakor pa je bila zaradi sistemskih pomanjkljivosti in protislovnosti delovna skupina prisiljena iskati in oblikovati številne rešitve, ki se tičejo sistemske in ne le izvedbene ravni, kamor SPP sodijo.

Kmalu se je pokazalo, da »nujne spremembe« obstoječih SPP ne bodo zadoščale, saj Zakon o javnih skladih (2008) podrobno predpisuje vsebine SPP javnega sklada, ki jih obstoječi SPP Filmskega sklada nimajo in so že zato v nasprotju tudi s tem zakonom. Ob prej navedenih sistemskih pomanjkljivosti je bil to še en razlog za nenadejano širitev nalog, ki jih je delovna skupina dobila.

Ker je predlog SPP zaradi kompleksnosti normiranega področja zelo obsežen (103 člani in 44 strani) in ga je nemogoče na kratko povzeti, navajam v nadaljevanju le nekaj poudarkov.

Temeljni pojem novih SPP je **nacionalni filmski program**. To so »vse oblike filmske ustvarjalnosti in kulturnih dejavnosti na avdiovizualnem področju, ki jih pri izvajanju svoje poslovno-programске politike v določenem koledarskem letu omogoča sklad«. Nacionalni filmski program je sestavljen iz programov razvoja scenarijev, razvoja filmov, realizacije igranih filmov,

realizacije dokumentarnih filmov, realizacije animiranih filmov, realizacije študijskih filmov in študijskih televizijskih del, programa povečav in transferjev, programa digitalne kinematografije ter programa drugih projektov, ki prispevajo k rasti slovenske filmske kulture. Za vsakega od programov razpiše sklad enkrat letno javni natečaj, na katerem prijavitelji kandidirajo s projekti.

SPP uveljavljajo Filmski sklad kot osrednjo nacionalno ustanovo za podporo **vsem oblikam filmske kulture**, pri čemer naj diferenciacija na različne programe omogoči, da se bodo te oblike razvijale bolj enakopravno kot doslej. Pri določanju razmerij financiranja in vsebinskih smernic programov ima ključno vlogo **poslovno-programska politika sklada**, ki jo sprejme ustanovitelj, torej Ministrstvo za kulturo oziroma vlada RS.

Da bi stabilizirali tako ustvarjalni kot programsko-produkcijski proces, smo uvedli načelo **kaskadnega razvoja projektov**, kar pomeni, da naj posamezni film pred svojo realizacijo sodeluje v fazi razvoja scenarija oziroma razvoja filma. Obenem pa smo – v izogib togosti sistema – predvideli izjeme od načela, ki ustvarjalcem, producentom in skladu omogočajo potrebno fleksibilnost.

V zvezi z oblikovanjem nacionalnega filmskega programa kot osrednjo nalogo FS velja opozoriti na dve pomembni spremembi. Prva se nanaša na **položaj direktorja sklada**: glede na zakonodajo mu namreč pripadajo bistveno večje pristojnosti, kot so mu jih priznavali dosedanja akti Filmskega sklada. Ti so obseg direktorjevih pooblastil omejili s strokovno-programskimi komisijami, ki so v pretežni meri sprejemale programske odločitve, čeprav za to ni ustrezne zakonske podlage. Zdaj **o uvrstitvi projektov v posamezni program odloča izključno direktor, to odločitev pa ob potrjevanju nacionalnega filmskega programa potrdi ali ovrže vlada RS**. Strokovno-programske komisije imajo skladno z zakonom izključno posvetovalno vlogo.

Druga pomembna sprememba se nanaša na sestavo komisij. Cilj SPP je **vključiti v strokovno-programske komisije predstavnike strokovne javnosti** in na ta način omogočiti, da bodo tisti, ki s filmom in od filma živijo, lahko aktivno sodelovali v procesih oblikovanja programov. To smo storili s skrajšanjem mandata v komisijah (samo za obdobje enega natečaja – torej največ za eno leto) in s povečanjem števila komisij, pri čemer sodelovanje v komisiji za oblikovanje enega od programov članu ne preprečuje, da s projektom ne bi mogel kandidirati na natečaju za katerikoli drugi program.

Tu je potrebna digresija: v skupini smo si bili enotni, da je glede na izjemno širok obseg pooblastil, ki jih direktorju filmskega sklada daje Zakon o javnih skladih, ki smo ga bili dolžni spoštovati, nemogoče, da bi lahko en sam človek kompetentno izvajal vse naloge. Edina sprejemljiva rešitev

bi bila dvo- ali tročlanska uprava sklada, ki bi jo sestavljali za posamezna področja usposobljeni strokovnjaki. Ker v okviru SPP tovrstnih statusnih zadev ni mogoče urejati, velja opozoriti pripravjalce zakona, ki bo urejal filmsko področje, naj resno razmislijo o prednostih veččlanske uprave.

Obsežen del predlaganih SPP tvorijo – spet zaradi določil Zakona o javnih skladih – **kriteriji in merila za ocenjevanje prijavljenih projektov**. **TU SMO SE ZNAŠLI PRED NEHVALEŽNO NALOGO: LOGIKA DODELJEVANJA JAVNEGA DENARJA TERJA OBJEKTIVNE KRITERIJE IN MERILA, HKRATI PA VEMO, DA SE ESTETSKA PRESOJA IN VREDNOTENJE UMETNIŠKEGA DELA NAHAJA V POLJU SUBJEKTIVNEGA IN EMPIRIČNO NEMERLJIVEGA**. Vsekakor pa smo pri oblikovanju kriterijev in meril poskušali upoštevati posebnosti posameznih projektov in na ta način razrahljati dosedanja način ocenjevanja, ki je prijavljene projekte ocenjeval predvsem po kriterijih za vrednotenje igranih filmov.

Vseskozi smo si pri oblikovanju predloga SPP prizadevali za oblikovanje **partnerskega odnosa** med ključnimi akterji: ustvarjalci, producenti in filmskim skladom. Predlog SPP spodbuja in omogoča dogovarjanje in usklajevanje aktivnosti zlasti med producenti in filmskim skladom, zaradi omejenih pooblastil delovne skupine pa nismo mogli v te procese vključiti Filmskega studia Viba film, kar štejem za eno od večjih pomanjkljivosti. Odpraviti bi jo bilo mogoče z ustreznim vladnim aktom, ki bi uskladal delovanje akterjev, ki sodelujejo pri oblikovanju in izvedbi nacionalnega filmskega programa.

DELOVNA SKUPINA JE ZAVZELA IZJEMNO POMEMBNO STALIŠČE, DA SO VSE OBLIKE FINANČNE POMOČI POSAMEZNIH PROJEKTOV SUBVENCIJA, KAR POMENI, DA SKLAD OD PRODUCENTOV NI VEČ UPRAVIČEN TERJATI DELEŽA ZASLUŽKA IZ EKSPLOATACIJE FILMA. TO JE RADIKALEN PREMİK, KI PRODUCENTOM ODPIRA POVSEMO NOVO RAZVOJNO PERSPEKTIVO.

Domnevam, da bo predlog SPP deležen dvojnih odzivov: eni bodo kritični in konstruktivni –, to bodo odzivi tistih, ki jim je dovolj nereda in mrtvega teka Filmskega sklada. Drugi bodo kritični in destruktivni – to bodo odzivi tistih, ki oporo za svoje delovanje iščejo in vedno znova najdejo v neredu in razsutosti javne filmske infrastrukture. Vsekakor pa velja poudariti, da novi SPP Filmskega sklada še ne bodo pognali iz mrtvega teka: potrebna je kadrovska konsolidacija sklada, potreben je ustrezen sistemski okvir vključno s krovnim zakonom, potrebna je ustrezna volja vseh, ki v slovenski filmski kulturi delujemo.